

Verslag van het onderzoek bij cliënten naar de werking van de antroposofisch medicamenteuze therapie bij Queeste

Door: Marion van Bree, antroposofische arts, 16-10-2008

Queeste wil zich onderscheiden op het gebied van de begeleiding en behandeling van mensen met een hulpvraag door antroposofische gezondheidszorg aan te bieden. Dit moet gezien worden als complementaire gezondheidszorg. Dit staat o.a. in de visie omschreven alsmede in de folders over de verschillende zorgmodulen. In het afgelopen jaar, 2008, hebben we willen onderzoeken hoe de cliënt de werking van de antroposofische medicatie waardeert. Dit hebben we globaal vergeleken met de indruk van de arts die deze verstrekt.

In het kort kan gezegd worden dat de antroposofische medicatie de eigen gezondmakende krachten van de mens stimuleert (salutogenese). Dit is een andere benadering dan de behandeling met allopathische middelen die meestal een tekort van een bepaalde werking in het lichaam opvult. Beide medicamenteuze behandelingen hebben hun waarde. Daar waar de antroposofische middelen onvoldoende werkzaam zijn, kunnen allopathische middelen ingezet worden. We gebruiken ook wel eens beide middelen, bijvoorbeeld bij kinderen met forse concentratieproblemen (ADHD). Er wordt dan een zo laag mogelijke dosis Ritalin voorgeschreven met daarnaast antroposofische geneesmiddelen. De bedoeling is om uiteindelijk zonder medicatie de gezonde balans te vinden en vast te houden. Naast deze geneesmiddelen bieden we ook andere vormen van therapie aan waardoor het doel bereikt kan worden dat de cliënt na verloop van tijd geen behandeling meer nodig heeft.

Over de werking van antroposofische medicatie zijn reeds diverse onderzoeken gedaan, alsmede de zorgwekkende onderzoeken naar de neveneffecten van allopathische geneesmiddelen. Een van de onderzoeksverslagen over de werking van antroposofische medicatie heet: "Antroposophic medical therapy in chronic disease: a four-year prospective cohort study" door Harald J Jamre e.a. Over de werking en nevenwerking van allopathische medicatie wordt voortdurend geschreven, zie o.a. de kranten.

Opzet onderzoek:

Aan 50 cliënten werd een enquêteformulier gezonden. Voor de vragen zie hieronder. Er werden 20 vragenlijsten ingevuld teruggestuurd. Het ging over 12 volwassenen en 8 kinderen.

Vragenlijst over de werking van de medicamenteuze behandeling door Queeste

Naam cliënt:

Geboortedatum:

Datum van invullen:

1. Sinds wanneer bent u, of uw (pleeg)kind bij Queeste onder behandeling?
2. Krijgt u naast de medicamenteuze therapie nog andere behandeling(en) bij Queeste, en zo ja welke? Wanneer zijn deze gestart?

3. Sinds wanneer krijgt u medicatie bij Queeste?
4. Welke medicijnen gebruikt u? (Bedoeld wordt de medicatie door de arts van Queeste voorgeschreven.)
5. Waar krijgt u de medicijnen voor?
6. In hoeverre merkt u een werkzaamheid van de medicatie? (Omcirkel het juiste antwoord.)
Geen - weinig - soms wel, soms niet - veel - heel veel
7. Kunt u in uw eigen woorden weergeven wat u merkte? (Of wat u bij uw kind merkte?)
8. Kunt u het verschil in werkzaamheid tussen de therapieën beschrijven? Wat doet wat?
9. Welk cijfer wilt u de medicamenteuze therapie geven? (Cijfer van 1 tot 10, 1 is zeer slecht, 10 is uitmuntend.)
10. Wilt u dit nog motiveren?
11. Hebt u nog door ons niet gevraagde toevoegingen die u wel belangrijk vindt om te melden?
12. Hebt u nog op- of aanmerkingen op deze vragenlijst

Men vulde als volgt in bij de diverse onderwerpen:

In hoeverre merkt u de werkzaamheid van de medicatie? Tussen haakjes de vooraf gemaakte eigen waarneming van de arts:

Heel veel	: 1
Veel	: 9
Behoorlijk wat	: 2
Soms wel/soms niet	: 6
Weinig	: 2
Geen	: 2

(Sommige cliënten omcirkelden 2 items.)

Welk cijfer wilt u de medicamenteuze therapie geven?:

10	: 1
$8 \frac{1}{2}$	: 1
8	: 8
$7 \frac{1}{2}$	: 2
7	: 4
6	: 2

Dit is gemiddeld een 71/2

(Niet elke cliënt gaf een cijfer.)

Beschrijving werkzaamheid:

In eigen woorden beschreven de patiënten het als volgt. Voor de volledigheid van de

beeldvorming noteerde de arts tevens de classificatie erbij en of de patiënt, naast de antroposofische middelen, wel of geen allopathische medicijnen gebruikt. De beschrijvingen hebben betrekking op de antroposofische medicijnen. Als men daarnaast iets opmerkte over de allopathische medicijnen, dan noteerde de arts dat bij een onderstaand apart kopje.

De cliënten vulden veel in bij "het in eigen woorden weergeven" en over het verschil in werkzaamheid. "Het in eigen woorden weergeven" is hier onderstaand te lezen. Over het verschil in werkzaamheid tussen de diverse therapieën merkten 8 cliënten op dat ze het moeilijk vonden om te onderscheiden welke therapie nu precies verantwoordelijk was voor welk effect. Anderen konden het soms juist heel precies aangeven. De (meestal zeer lovende) opmerkingen over de andere therapieën heb ik voor de overzichtelijkheid en omdat het niet het onderwerp van dit onderzoek is, weggelaten.

De geschreven reacties waren:

"Langzaam maar zeker is de sluier tussen mij en de werkelijkheid verdwenen. Ik ben weer meer in het hier en nu. Meer aarding, ook al gebeurt het heel geleidelijk."

(Patiënt met depressie en een depersonalisatie-stoornis, zij slikt al langere tijd allopathische medicatie, een antidepressivum en een antipsychoticum, en nu ook antroposofische medicatie. De allopathische medicatie kan verminderd worden.)

"Meer ontspannen gevoel en minder vreetbuien."

(Patiënt met ADHD en een borderline-persoonlijkeitsstoornis, slikt geen allopathische medicatie.)

"Vermindering van klachten van stijfheid, gevoel van evenwichtigheid en meer balans."

(Patiënt met als classificatie recidiverende depressie, heeft haar allopathische antidepressiva met tweederde verminderd.)

"Geneesmiddel x helpt me om 's morgens fitter te voelen. Ik merk het verschil met wanneer ik het niet gebruik, duidelijk positief. Geneesmiddel y : bij gebruik vermindert de hoeveelheid menstrueel bloedverlies."

(Patiënt met heftig menstrueel bloedverlies en psychische problematiek: Classificatie DSM IV: Dysthymie, levensfaseprobleem, wil geen allopathische medicatie.)

"De ene keer denk ik dat ik van mijn probleem af ben, de andere keer blijkt weer van niet."

(Patiënt met classificatie een paniekstoornis met agorafobie en een specifieke fobie, slikt als allopathisch middel zo nodig seresta.)

"Ik merkte er weinig tot niets van."

(Patiënt met classificatie schizoïde persoonlijkheidsstoornis, slikt geen allopathische medicatie.)

"De klachten namen geleidelijk af en het doorslapen verbeterde. Het sloeg snel aan."
(Kind met als classificatie ongedifferentieerde somatoforme stoornis.)

"Ik ervaar het als ondersteunend in mijn processen"
(Patiënt met classificatie: depressieve stoornis en relatieproblemen, spanningsklachten, geen allopathische medicatie.)

"Door het wisselende beloop moeilijk te bepalen. Het gaat wel duidelijk beter dan vorig jaar met mijn lichamelijke klachten (en ook psychisch)."
(Patiënt met classificatie dysthymie, as III: reuma en astma, slikt allopathische medicijnen voor reuma en astma, de hoeveelheid daarvan heeft zij tijdens de behandeling kunnen verminderen.)

"Ons kind komt meer bij zichzelf, is beter aan te spreken en krijgt meer zelfreflectie. Het is moeilijk te bepalen wat de invloed is van de medicijnen t.o.v. andere factoren als pedagogische aanpak en autonome groei in de ontwikkeling."
(Kind met classificatie:PDD-NOS en ADHD en een ontwikkelingsachterstand. Ouders willen geen allopathische medicatie.)

"Veel meer rust en in het begin minder hyperventilatie en spanning, later zo goed als geen hyperventilatie meer."
(Patiënt met als classificatie een gegeneraliseerde angststoornis, wilde geen allopathische medicatie.)

"Ik denk wel dat het werkt, maar mijn kind wordt ook ouder en leert een hoop bij. Ik weet niet hoe hij zou geweest zijn zonder deze medicijnen. Aan de combinatie van de therapieën heeft mijn kind veel gehad."
(Kind met classificatie PDD NAO, momenteel wordt het kind opnieuw onderzocht met als vraag of de classificatie nog wel op hem van toepassing is gezien de grote ontwikkeling die hij doorgemaakt heeft. Het krijgt geen allopathische medicijnen.)

"Betere concentratie, rustiger gedrag. De combinatie van ritalin met antroposofische medicatie is goed."
(kind met als classificatie ADHD en zwakbegaafdheid, dankzij de antroposofische medicatie kon de hoeveelheid ritalin laag gehouden worden (waarneming arts).

"Meer stabiliteit, maar er spelen vele factoren een rol in het feit dat het nu beter gaat."
(kind met classificatie: relatieprobleem gebonden aan psychische stoornis ouder, geen allopathische medicatie.)

"Van antroposofisch geneesmiddel x, niets, van antroposofisch geneesmiddel y heel veel."
(Kind met classificatie St. van Asperger en ADHD. Slikt in lage dosering ritalin en daarnaast antroposofische medicatie.)

"De medicatie zie ik als ondersteuning bij de andere therapieën waar onder de erg belangrijke ouderbegeleiding."

(Kind met classificatie: aanpassingsstoornis met stoornis in gedrag, geen allopathische medicijnen.)

"Ik voel me beter afgeschermd van mijn omgeving, warmer, ik heb 's nachts minder last van onrustige benen, ik heb minder pijn en ervaar ontspanning. Deze medicatie is belangrijk, naast de andere ondersteuning."

(Patiënt met classificatie: ongedifferentieerde somatoforme stoornis, wil geen allopathische medicatie.)

"Met allopathische medicijnen vervlakte mijn stemmingen en was ik erg moe. Ik had nergens meer zin in, een gevoel van zoek het maar uit. Met antroposofische medicijnen voelde ik mij weer blij, niet meer somber. Ik had weer zin in de dingen, fysiek niet meer moe."

(Patiënt met classificatie: dysthyme stoornis en zwakbegaafdheid, ze was met een allopathisch antidepressivum gestopt vanwege de bijwerkingen.)

"Ik ervoer een ondersteunende, "niet overnemende", werking in het herstelproces van de depressie. Maar ook: Ik vond soms de omschrijving van wat ik kreeg te miniem. Ik had graag meer inzicht in het medicijn zelf. Mijn eigen motivatie voor medicatie was soms wat minder vanwege het niet volledig duidelijk zijn van het doel ervan. Positief was dat er op een bepaald moment wel herkenning was van de werking en de stappen die ik erin zette was. Bijvoorbeeld problemen niet meer aan me laten "hangen" maar losmaken en wegzetten.

Ik ervoerde medicatie als ondersteunend/versterkend en aansluitend bij mijn eigen vermogen. Belangrijk voor mij is dat het niet overheerst en dus niet het zelfherstellend vermogen blokkeert."

(Patiënt met classificaties depressie, recidiverend en een rouwreactie. Daarnaast reumatologische klachten.)

"Hij is steviger geworden, (wat) zelfverzekerder."

(Kind met classificatie: overmatige angststoornis in de kinderleeftijd, zwakbegaafdheid en astma.)

Aanvullende opmerkingen:

"Arts luistert goed en probeert echt met mij mee te denken voor een oplossing. Alleen dat al is fijn."

"Ik vind de samenwerking vanuit meerdere disciplines erg prettig."

"De medicatie werd goed uitgezocht naar aanleiding van de klachten van mijn kind. Er werd zeer goed geluisterd en gekeken naar haar en mij (als ouder)."

"Er word goed geluisterd naar het verhaal en het volledige plaatje van mij. Daarin wordt gezocht naar de juiste medicatie."

"Niet alleen de werkzaamheid van de medicijnen zelf, maar ook het samen met de arts onderzoekend bepalen wat we bij ons kind willen aanpakken en waar we aan willen werken."

"Met heel veel zorg is gekeken naar welk medicijn het beste bij mij past."

"Prettig contact met de arts."

"Heel belangrijk vind ik dat ik mijn kind kan ondersteunen met medicatie die "zacht" is, niet chemisch of anderszins schadelijk. Verder wordt er zeer zorgvuldig geluisterd en beter gekeken dan in de reguliere zorg. In de reguliere zorg zou mijn kind überhaupt geen behandeling hebben gekregen omdat die er niet is."

"Van grote waarde vind ik de uitstekende begeleiding en inleving van en in mij als persoon. De regelmatige bezoeken aan de arts heb ik als zeer prettig ervaren."

Opmerkingen over allopathische medicijnen:

"Ik denk dat de allopathische medicijnen vooral dempen, omdat ik ze al langer gebruik en er mijns inziens geen genezende werking van uit gaat."

"Met allopathische medicijnen vervlakte mijn stemmingen en was ik erg moe. (Ik had nergens meer zin in, een gevoel van zoek het maar uit.) Met antroposofische medicijnen voelde ik mij weer blij, niet meer somber. Ik had weer zin in de dingen, fysiek niet meer moe."

Eigen waarnemingen van de arts:

De door de patiënt genoteerde werkzaamheid en de cijfers kwamen grotendeels overeen met de van te voren gemaakte inschatting van mij als arts. Bij de 5-puntsschaal was ik in zeven gevallen 1 punt positiever, in een geval 1 punt minder positief. Soms had ik de indruk dat het cijfer dat de patiënt noteerde ook gekleurd werd door diens karakter, zowel in verlagende als in verhogende zin. Het gemiddelde cijfer van 71/2, voorzover zo iets in een cijfer uit te drukken is, is voor mij herkenbaar.

Hoewel niet alle patiënten de lijsten hebben teruggestuurd, acht ik de groep wel representatief voor de hele patiëntenpopulatie.

Bij de antroposofische geneesmiddelen gaat het soms om subtiele werkingen. De antroposofische middelen laten de patiënt vrij en werken niet dwingend. Het kan bijvoorbeeld zijn dat de patiënt dankzij het middel net de moed heeft om een bepaalde beslissing te nemen. Het kan daarbij heel goed zijn dat hij dat feit niet toeschrijft aan het medicijn, omdat het besluit zo "eigen" is. De patiënt wordt dankzij de medicijnen meer zichzelf. Dat maakt het echter lastig om te onderscheiden wat van het medicijn komt en wat anders ook had plaatsgevonden. Soms is het effect echter heel duidelijk merkbaar. Maar ook dan ervaart de patiënt dat hij meer zichzelf wordt. Het verschil met daarvoor is dan alleen groter.

Het is heerlijk om met deze middelen te mogen werken. Bij mij als arts leeft daardoor een grote dankbaarheid ten aanzien van de natuur.

Zeer belangrijk vind ik de werking bij ADHD bij kinderen. Soms is het daardoor niet

nodig amfetamine-achtige middelen als Ritalin voor te schrijven. Soms is het toch noodzakelijk dit voor te schrijven. Echter door beide geneeswijzen te combineren kan dan de hoeveelheid Ritalin beperkt blijven (soms slechts 2 maal daags 5 milligram, met toch voldoende effect)

Verrassend en leerzaam voor mij waren de aanvullende opmerkingen over de kwaliteit van het luisteren en hoe belangrijk patiënten dat vinden. Dit draagt bij aan de therapietrouw.

Conclusies van het onderzoek:

- Over het algemeen kwamen de inschattingen van de arts over de werkzaamheid en het oordeel van de patiënt goed overeen. Deze was over het algemeen genomen positief (gemiddeld een 7 $\frac{1}{2}$). De bedoeling dat de cliënt zelfstandig het eigen leven weer ter hand kan nemen en dat de eigen gezondmakende krachten aangesproken werden, lukt voor een belangrijk gedeelte.
- De patiënten die aan het onderzoek hebben meegedaan, zijn over het algemeen tevreden over de medicamenteuze therapie. Ze ervaren het als een belangrijke ondersteuning bij hun proces. De begeleiding van de arts is daarbij een niet te verontachtzamen factor.
- In sommige gevallen, waar sprake was van zowel allopathische medicijnen als antroposofische medicijnen, kon dankzij de combinatie de hoeveelheid allopathische medicijnen laag gehouden worden. Soms kon er helemaal mee gestopt worden.
- Sommige patiënten gaven aan juist de combinatie van antroposofische medicatie, gesprekken en daarnaast ook een vorm van kunstzinnige therapie als erg prettig en helend te ervaren. Het is niet altijd goed te onderscheiden wat precies verantwoordelijk is voor welk effect.
- Een enkele patiënt merkte een duidelijk verschil op in de soort werking tussen allopathische middelen en antroposofische middelen. De eerste soort werd meer als dempend ervaren, de tweede soort als meer eigen aan de persoon zelf.